

Flest delvis ledige i utkantstrøk

Av: JØRN HANDAL

SAMMENDRAG

I likhet med antall registrerte helt ledige, har antallet delvis ledige gått opp det siste året, som følge av omslaget på arbeidsmarkedet i fjor høst. Økningen i antallet delvis ledige har imidlertid vært betydelig svakere enn for helt ledige. Ved utgangen av januar var 22 500 personer, eller 0,9 prosent av arbeidsstyrken, registrert som delvis ledige hos NAV. Dette er en økning på 16 prosent i forhold til samme måned i fjor.

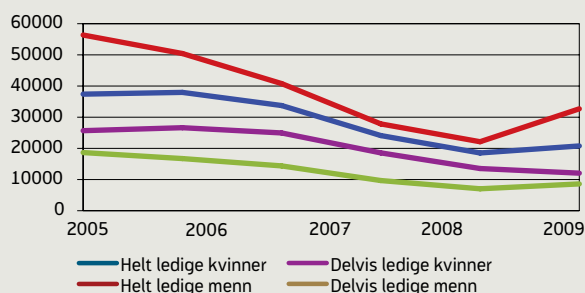
Andelen delvis ledige er betydelig høyere blant kvinner (1,1 %) enn blant menn (0,8 %). Det er store geografiske forskjeller i andelen delvis ledige. Rogaland og Akershus hadde færrest delvis ledige i januar med 0,5 prosent av arbeidsstyrken, mens Finnmark hadde flest med 1,9 prosent. Sett i forhold til antallet helt ledige er Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark de fylkene med flest delvis ledige. Oslo og Akershus er de to fylkene der dette forholdstallet er lavest. Barne- og ungdomsarbeidere er den yrkesgruppen som har flest delvis ledige, med 1,4 prosent av arbeidsstyrken. Helse, pleie og omsorg er yrkesgruppen med flest delvis ledige sett i forhold til antallet helt ledige.

Analysene av variasjonen i andelen delvis ledige av arbeidsstyrken på kommunenivå, viser at steder som er spredt og tynt befolket har flere delvis ledige enn tettbygde strøk. Dette gjelder også når det er kontrollert for ledighetsnivået i den økonomiske regionen kommunen tilhører, og utdanningsnivået blant kvinnene. En sannsynlig årsak til denne sammenhengen, er at det i utkantstrøk er færre ledige jobber å velge mellom, noe som gjør det vanskeligere å kombinere flere deltidsjobber. Kommuner med en høyt utdannet befolkning, i vår analyse målt ved andel kvinner med høyere utdanning, har en lavere andel delvis ledige. Dette gjenspeiler at økt utdanning bedrer jobbmulighetene til den enkelte.

UTVIKLINGEN I DELVIS LEDIGE OG HELT LEDIGE ARBEIDSSØKERE DE SISTE ÅRENE

Det var i januar 2009 registrert 22 500 delvis ledige hos NAV. Dette er en økning på 16 prosent i forhold til samme tidspunkt i fjor. Fra årsskiftet 2003/2004 inntil i fjor, var det en nedgang i antallet delvis ledige. Sett i forhold til fjoråret, har antallet delvis ledige økt sterkt. Antallet delvis ledige er imidlertid fortsatt på et lavt nivå. Sammenlignet med januar 2004, er det en nedgang i antallet delvis ledige på 49 prosent, mot 36 prosent for helt ledige. Nedgangen i antallet delvis ledige har i denne perioden vært noe sterkere for kvinner enn for menn.

Figur 1:
Antall helt ledige og delvis ledige kvinner og menn i januar. 2004 – 2009.

KILDE: NAV

Delvis ledige og undersysselsatte

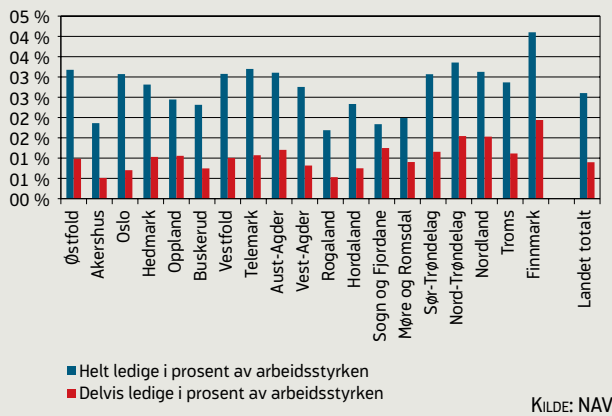
NAVs registreringer av delvis ledige og undersysselsatte i SSBs Arbeidskraftundersøkelse er de to kildene man har over deltidsysselsatte som ønsker mer arbeid. Undersysselsatte i Arbeidskraftundersøkelsen er definert som deltidsysselsatte som har forsøkt å få lengre arbeidstid ved å kontakte NAV, annonsere selv, spørre nåværende arbeidsgiver eller lignende. De må kunne starte med økt arbeidstid innen en måned.

I NAVs statistikker er delvis ledige definert som personer som søker inntektsgivende arbeid ved NAV, har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de to siste ukene, dog mindre enn nor-

mal arbeidstid, og som søker arbeid med lengre arbeidstid. Personen skal dessuten være tilgjengelig for det arbeid som søkes. Registrerte delvis ledige er den kilden som blir brukt i denne artikkelen.

Det er dermed omfanget av uønsket deltid som antallet delvis ledige og antallet undersysselsatte skal tallfeste. Det er relativt store avvik når det gjelder antallet i disse to kildene. Dette skyldes ulike definisjoner, selve dagpengeregulverket for delvis ledige og at mange sysselsatte ikke registrerer seg som ledige hos NAV. For å ha rett på dagpenger må blant annet arbeidstiden være redusert med minst 50 prosent av vanlig arbeidstid.

Figur 2:
Andelen delvis og helt ledige i prosent av arbeidsstyrken i ulike fylker. Januar 2009.

KILDE: NAV

FYLKESVISE VARIASJONER I DELVIS LEDIGHET

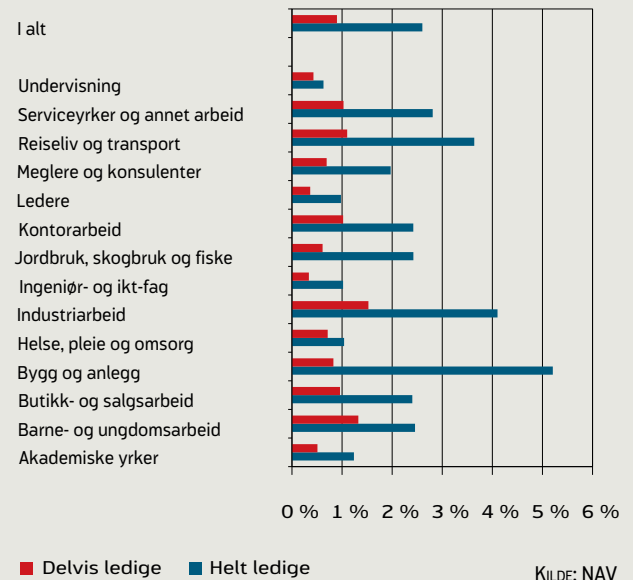
Det er store variasjoner mellom fylkene når det gjelder antall delvis ledige, se figur 2. Finnmark er det fylket i landet som har flest delvis ledige. I dette fylket var 1,9 prosent av arbeidsstyrken registrert som delvis ledige i januar. Også Nord-Trøndelag og Nordland, begge med 1,5 prosent delvis ledige, har mange delvis ledige sammenlignet med de øvrige fylkene.

Sammenlignet med andelen helt ledige, går det fram at antall delvis ledige i stor grad sammenfaller med nivået på ledigheten ellers i fylket. Forholdstallet mellom antallet delvis ledige og helt ledige viser imidlertid at visse fylker skiller seg ut fra andre. Finnmark, Nordland og Sogn-Fjordane er de fylkene med flest delvis ledige i forhold til ledighetsnivået ellers. Det motsatte gjelder for fylkene Oslo, Akershus, Rogaland og Vest-Agder som alle har en relativt liten andel delvis ledige. Dette er folkerike fylker med tett bebyggelse, hvor avstandene til de relevante jobbene er kortere. Det kan med andre ord være lettere å få flere jobber i disse områdene.

FÆRREST DELVIS LEDIGE INNENFOR INGENIØR- OG IKT-FAG

Industriarbeid er den yrkesgruppen hvor andelen delvis ledige i prosent av arbeidsstyrken var høyest i januar i år. Etter å ha økt sterkt den siste tiden er nå 1,5 prosent av arbeidsstyrken delvis ledige innenfor denne yrkesgruppen. Også for yrkesgruppene barne- og ungdomsarbeid og reiseliv og transport er andelen delvis ledige relativt høy. I prosent av arbeidsstyrken er andelen delvis ledige lavest innenfor lederyrker, undervisning og ingeniør- og ikt-fag.

Figur 3:
Andelen helt og delvis ledige i prosent av arbeidsstyrken innenfor ulike yrkesgrupper. Januar 2009.

KILDE: NAV

Sett i forhold til antallet helt ledige, er det helse, pleie og omsorg, barne- og ungdomsarbeid og undervisning som skiller seg ut ved at det er mange delvis ledige. Det lave antallet helt ledige innenfor spesielt helse, pleie og omsorg og undervisning har med andre ord ikke ført til en tilsvarende nedgang i antallet delvis ledige slik vi ser for de andre gruppene. Innenfor spesielt helse, pleie og omsorg er dessuten omfanget av deltidsarbeid større enn for de fleste andre grupper. Ledigheten er imidlertid svært lav innenfor disse to yrkesgruppene.

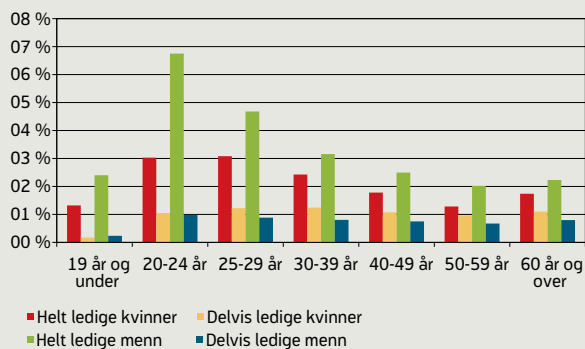
Bygg og anlegg, ingeniør og ikt-fag, samt reiseliv og transport, er de tre yrkesgruppene hvor antallet delvis ledige er lavest i forhold til antallet helt ledige.

FLEST DELVIS LEDIGE KVINNER

Fra figur 4 går det fram at det er relativt store kjønnsforskjeller når det gjelder antall delvis ledige. Kvinner har, med unntak av de under 24 år, en større andel delvis ledige i prosent av arbeidsstyrken enn menn. Dette til tross for at ledigheten er høyere for menn enn kvinner i samtlige aldersgrupper.

Det er nærliggende å tro at noe av forklaringen på dette kan være den ulike yrkessammensetningen blant kvinner og menn. Som tidligere vist, var det innenfor flere kvinne-dominerte yrker en høy andel delvis ledige. Dette er yrker hvor deltidsarbeid er mer utbredt. Det motsatte var tilfelle for mannsdominerte yrker.

Figur 4:
Delvis ledige og helt ledige fordelt etter aldersgruppe og kjønn i prosent av arbeidsstyrken. Januar 2009.

KILDE: NAV

FÆRREST DELVIS LEDIGE I TETTBYGDE STRØK

Denne delen av analysen omhandler årsakene til variasjonen i antall delvis ledige mellom kommunene i Norge. Som tidligere nevnt er det store fylkesvise forskjeller når det gjelder andelen delvis ledige, der fylker som har relativt tett bebyggelse har en lav andel delvis ledige. Et stramt lokalt arbeidsmarked kjennetegnet ved lav ledighet, betyr ikke nødvendigvis at antallet delvis ledige er lavt. Demografi, geografi, utdanning og næringsstruktur er forhold som kan bidra til å forklare forskjellene i antall delvis ledige på kommunenivå. I tillegg vil det være tilfeldige variasjoner, som for eksempel kan komme av nedleggelse og omstruktureringer på ulike arbeidsplasser. I analysene som er gjort her, blir imidlertid slike tilfeldige utslag som gjør seg gjeldende i ulik grad, sett bort i fra.

RESULTATER FRA REGRESJONSANALYSENE

De to regresjonsmetodene, vektet regresjon og minste kvadraters metode, som er benyttet i analysen, gir i hovedsak de samme resultatene (se vedlegg). Ved begge metodene gir en høyere grad av sentralisering en lavere andel delvis ledige. Videre gir ledighetsnivået, målt ved en lav andel helt ledige av arbeidsstyrken, ikke uventet en signifikant innvirkning på andelen delvis ledige. Dette reflekterer at et godt arbeidsmarked, i form av lavere ledighet, gir flere muligheter for å fylle opp eksisterende stillingsbrøk for de delvis ledige.

Andelen kvinner med lav utdanning har en positiv sammenheng med andelen delvis ledige. Det vil si at når andelen kvinner med lav utdanning øker, øker også andelen delvis ledige. Og omvendt. Dette kan tolkes som at økt

Data og metode

Dataene som er benyttet i denne analysen er, om ikke annet framgår, årsgjennomsnitt for 2007. Det kan være mange faktorer som bidrar til å forklare variasjonen i antallet delvis ledige mellom kommuner. I regresjonsanalysene er det sett på en del faktorer som kan tenkes å forklare denne variasjonen, og som lar seg modellere innenfor et økonomisk rammeverk.

De faktorene vi ser på i denne analysen er i stor grad basert på hva vi vet kjennetegner gruppen delvis ledige. Følgende variabler ble tatt med i analysen (notasjon fra regresjonsligningene i parentes):

- *Sentraliseringsgrad (Sent)* – Dette sier noe om kommunens nærhet til nærmeste tettbygde strøk eller by, og er beregnet og definert av Statistisk sentralbyrå¹. Begrunnelsen for å ta med denne variabelen, er en antakelse om at det i mer spredtbygde strøk er færre ledige jobber å velge mellom, og at det derfor er vanskeligere å fylle opp eksisterende stillingsbrøk.
- *Helt ledige som andel av arbeidsstyrken i økonomisk region (HL)* – Dette er en indikator som fanger opp tilstanden på arbeidsmarkedet i den økonomiske regionen kommunen tilhører. Hvilken økonomisk region kommunen tilhører er hentet fra SSB². Det er i alt 90 slike økonomiske regioner. Bakgrunnen for å bruke ledigheten innenfor den økonomiske region framfor å benytte ledighetsnivået i kommunen, er det faktum at for de aller fleste begrenses ikke arbeidsmarkedet av hvilken kommune man bor i. Alt annet likt vil et godt arbeidsmarked i form av lavere ledighet i den økonomiske regionen øke jobbsannsynligheten til den enkelte og dermed redusere antallet delvis ledige.
- *Andel kvinner med lavere utdanning i prosent av den totale befolkningen (Kv_LUtd)* – Fra den deskriptive analysen kom det fram at det er relativt sett var mange kvinner som er delvis ledige. I tillegg vet vi at økt utdanning generelt øker jobbsannsynligheten til en person. Dette er en variabel som skal sammenfatte effektene av disse to faktorene på andelen delvis ledige. En økning i denne indikatoren kommer dermed gjennom økt antall kvinner med lav utdanning³.

¹ Se <http://www3.ssb.no/stabas/CorrTabFrames.asp?ID=5314101&Language=nb>

² Se for eksempel http://www.ssb.no/vis/emner/00/00/nos_c616/main.html

³ Kilde: SSBs utdanningsstatistikk

utdanning har en positiv effekt på produktiviteten, noe som dermed øker jobbsannsynligheten til den enkelte.

Sentraliseringsgraden til kommunen, dvs. kommunens nærhet til tettbygde strøk, gir sterkt signifikante verdier i begge estimeringsmodellene. Kommuner kjennetegnet ved spredt bosetning og med lang avstand til nærmeste større by, har gjennomgående en høyere andel delvis ledige. Det motsatte gjelder for kommuner med tett bosetning.

METODISK VEDLEGG FOR REGRESJONSANALYSEN

Resultater fra estimering ved hjelp av minste kvadraters metode

Tabell 1 viser resultatene av minste kvadraters estimering med andelen delvis ledige som avhengig variabel. Som uavhengige variable inngår sentraliseringsgrad, ledighetsnivået (målt som helt ledige som andel av arbeidsstyrken i den økonomiske regionen) og andelen kvinner med lav utdanning. Fra den deskriptive analysen kom det fram at omfanget av delvis ledige varierte til dels sterkt mellom ulike yrkesgrupper. Det kan derfor være nærliggende å tro at kommuner som har forholdsvis mange sysselsatte innenfor visse yrkesgrupper har betydning for hvor mange delvis ledige det er. For å undersøke dette ble det forsøkt ulike måter å modellere antall ansatte innen helse, pleie og omsorgsnæringen. Koeffisientene viste seg imidlertid bare ved en av disse modelleringene å gi svak signifikant forklaringskraft (p-verdi 0,09). Variabelen var dessuten sterkt korrelert med utdanningsvariabelen, noe som gjorde at den ble utelatt i regresjonsanalysene som presenteres i denne artikkelen.

Multikollinearitet kan være et problem i en slik type modell, siden spesielt ledighetsnivået kan tenkes å være korrelert med noen av de andre forklaringsfaktorene. I så tilfelle vil vi få skjeve estimeringer. Testingen for dette ga ingen klar indikasjon på at multikollinearitet representerer et stort problem i denne modellen. Imidlertid viser testen for residualenes egenskaper (White's test), og figur 5, at vi har heteroskedastisitet i residualene, det vil si at de ikke har (tilnærmet) konstant varians. De estimerte koeffisientene vil i

Vektet regresjon

Generalisert minste kvadraters metode er en metode som forsøker å redusere problemene knyttet til estimeringer ved hjelp av minste kvadraters metode der residualene er autokorrelerte eller heteroskedastiske (residualene har ikke tilnærmet konstant varians). I disse tilfellene vil generalisert minste kvadraters metode kunne gi sikrere estimater på koeffisientene.

Våre estimeringer av andelen delvis ledige ved hjelp av minste kvadraters metode viste seg å gi heteroskedastiske residualer. Det ble derfor estimert en ny modell ved hjelp av vektet regresjon. Vektet regresjon er en underklasse av generaliserte minste kvadraters metode. Denne metoden innebærer at observasjoner tilordnet høy varians i restledene fra estimeringen ved hjelp av minste kvadraters metode blir tilegnet lav vekt, mens det motsatte er tilfelle for observasjoner med lav varians. På denne måten "nedjusterer" man ekstremobservasjonenes betydning i estimeringen. Vi kan dermed få sikrere estimater.

Tabell 1:

Resultater av minste kvadraters metode med andelen delvis ledige av arbeidsstyrken som endogen variabel
(for forklaring av notasjon, se faktaboks tidligere i artikkelen).

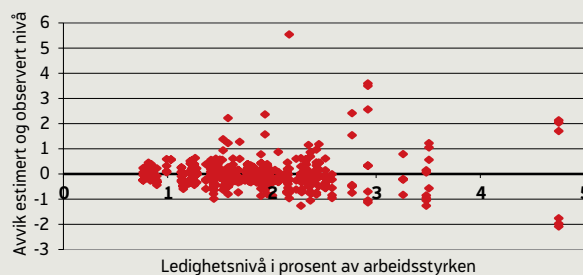
<i>Variabel</i>	<i>Koeffisient</i>	<i>t-verdi</i>
R^2	0,494	
White's test	39,221	
Sentraliseringsgrad	-0,189	-7,637**
Ledighetsnivået	0,781	16,578**
Andel kvinner med lav utdanning	0,048	3,956**

** signifikant på 1% nivå

KILDE: NAV

Figur 5:

Residualene fra vanlig minste kvadraters metode plottet mot andelen helt ledige av arbeidsstyrken.

KILDE: NAV

slike modeller fortsatt være forventningsrette, men vektet regresjon vil kunne gi mer effisiente estimater.

For å ta høyde for heteroskedastisitet ble det estimert en ny modell ved hjelp av vektet regresjon, se tabell 2. Resultatene fra denne estimeringen gir i hovedsak de samme resultatene som ved vanlig minste kvadraters metode. Vi ser imidlertid at sentraliseringsgraden nå har en større innvirkning, mens utdanningsnivået blant kvinnene har en mindre innvirkning på andelen delvis ledige.

Tabell 2:

Resultater av vektet regresjon med andelen delvis ledige av arbeidsstyrken som endogen variabel
(for forklaring av notasjon, se faktaboks tidligere i artikkelen).
Bokstavene wt indikerer at variablene er vektet.

<i>Variabel</i>	<i>Koeffisient</i>	<i>t-verdi</i>
R^2	0,798	
wt Sentraliseringsgrad	-0,3	-6,836**
wt Ledighetsnivået	0,781	12,843**
wt Andel kvinner med lav utdanning	0,01	2,352**

** signifikant på 1% nivå

KILDE: NAV